

SZÉKELY-UDVARHELY

AZ UDVARHELYMEGYEI FÜGGETLENSÉGI ÉS 48-AS KOSSUTH-PÁRT LAPJA

Megjelen hetenkint kétszer: vasárnap és csütörtökön.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egy évre 10 K, fél évre 5 K, negyed évre 2 K 50 fillér. Községek, városok, gazdasági egyleti tagok és községi előjárók egész évre 8 K, tanítók, községi és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják.

Egy példány 10 fillér.

Telefon

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

BETEGH PÁL

SZÉPIROD. FŐMUNKATÁRS: FÜLEI SZÁNTÓ LAJOS

SZERKESZTŐSÉG és KIADÓHIVATAL:

Kossuth Lajos utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők.

Apróhirdetések szavankint 4 fillér-, vastagabb betűvel 8 fillérért más hirdetések olcsó árszabás szerint. Nyílt-tér sora 1 K.

M. kir. postatakarékpénztári cseque-számla 10,489. szám.

Hü Magyarországnak népéhez

Motto: A mi kenyerünket add meg nekünk ma; és: 1848. jőjön el a te világod!

Írta: Vööröcs Jenő, győri ügyvéd.

(3. Folytatás.)

„Későbbi ismételt kísérleteink is, hogy a képviselőháznak többséggé szövetkezett pártjait a kormány elvállalására bírjuk, hajótörést szenvedtek a szövetkezett többségnek merev álláspontján, amely az 1867. XII. t.-cikkbe iktatott kiegyezésbe, nevezetesen az idézett törvény 11. szakasza szerint az összes hadseregére vonatkozólag a vezérlet, vezénylet és bel-szervezet egységességének biztosítása végett kifejezetten. Minket megillető fejedelmi jogkörünkbe ütközik. Már pedig szeretett Magyarországnak jól felfogott érdekében sem engedhetjük meg, hogy jelzett fejedelmi jogaink az országgyűlést megillető jogok alkotmányos határának túllépésével csorbítottassanak.“

Az 1867. évi XII. t.-cikk 11. §-ára a hadügyi felség-jogokra vonatkozólag a kiáltvány álláspontja szinte tarthatatlan, mert nézőpontja, az 1867. évi XII. t.-cikk 11. §-ából kiszakított és önkényesen összeállított szócsoporthoz van fektetve, mely a 11. §-t kifordítja az ő jellegéből és értelméből, teljesen önkényes úgy jogilag, mint észszerűleg tökéletesen helytelen értelmet tulajdonít a 11. §. rendelkezésének.

Ugyanis a 11. §-ban foglalt felség-jogokat csakis az egész 1867. évi XII. t.-cikkkel — tehát annak többi részeivel is — összevetve lehet csak és kell is megértelmezni; ily egyedül helyes értelmezés mellett pedig szó sem lehet róla, hogy a királyt oly értelemben illessék meg hadügyi felség-jogok, melyek egyenesen nemzetellenes és alkotmányellenes joghatállyal bírnának.

Az 1867. évi XII. t.-cikk kimondja, hogy Magyarország és Ausztria között, „a kapcsolat a a *progmatica sanction* alapszik“, mely kifejezés tisztán csak az uralkodó személyében való közösség elvét állapítja meg; kimondja továbbá az 1867. évi XII. t.-cikk, hogy ezen személyi kapcsolat mellett is „Magyarország alkotmányos közjogi önállósága sértetlenül fentartassék“; kimondja, hogy „a magyar országgyűlés“ kész teljesíteni azt, a mit a közös biztonságnak „célja“

„multhatatlanul megkíván“ az „együtt-tes erővel“, — azaz mindkét államnak külön-külön haderejével — leendő „védelme és fentartása okából“.

Tehát „a magyar országgyűlés“ teljesen fentartotta jogait meg szavazni, vagy meg nem szavazni a közös biztonság céljára pénzt, vagy vért és ezzel egyidejűleg kijelenti a törvény, hogy „a magyar országgyűlés e célon túl semmit magára nem vállal“.

Következőleg nyilvánvaló, hogy „Magyarország az ő „alkotmányos közjogi önállóságát“ „a közös biztonság céljának megvalósításában is érvényesítheti“ és kötheti ahhoz a feltételhez, hogy a hadsereg Magyarország alkotmányos közjogi önállóságának megfelelően.

Ezután beszél a törvény arról, hogy „a külső ügyek célszerű vezetése“ egyik „eszköze“ a „közös és együttes védelemnek“ (lásd a fenti szavakat és meghatározásokat); továbbá azt mondja a törvény, hogy a közös védelemnek másik „eszköze“ „a hadsereg“, t. i. azon hadsereg, melyet s a minő feltétellel a magyar országgyűlés az alkotmányos közjogi önállóság sértetlenül való fentartása mellett „kész megadni és teljesíteni a közös biztonsági célnak elérésére, de e célon túl magára mit sem vállal.“

Ismét ezután mondja a törvény, hogy „tekintetbe véve a fentieket“, a hadügyek közösségére nézve — azaz a mi módon leendő közösségére nézve „a következő elvek állapíttatnak meg.“

Tehát ha voltak is a Habsburg uralom alatt a hadügyi felség-jogok tekintetében tulajdonságok, — mint a hogy léteztek is — a kiegyezési törvény ezeket hatályon kívül helyezte; mert hiszen új „elveket“ állapított meg, illetőleg állított vissza; a mennyiben ezeket „tekintetbe véve a fentieket“ állapítja meg; jogi önállóság fentartása, a magyar országgyűlés jogkörének megóvása és csakis a közös biztonsági cél fentartása mellett állapítja meg azt az elvet, a mely a hadügyekben felség-jog; de itt is kimondja, hogy „mindaz, a mi Ő Felsége által intézendő“ — tehát minden felség-jog „alkotmányos fejedelmi jog“, mi csak „tekintetbe véve a fentieket“ azokkal kapcsolatban érvényesülhet; kimondja végre azt, hogy a „magyar hadsereg“ irányában

is, a felség-jog, csak a fenti értelmezés szerinti alkotmányos fejedelmi jog.

A kiáltványnak a felség-jogokra vonatkozó érvelése a fentiekkel szemben egyoldalú s hatalmi erőszakkal magyarázott tarthatatlan álláspont, mert abba kapaszkodik, hogy a 11. §. a fent idézettekét követőleg azt is mondja, hogy „mindaz, a mi az egész hadseregnek is, mint az összes hadsereg kiegészítő részének egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, Ő Felsége által intézendőnek ismertetik el.“

Nagyon természetes, hogy miután a törvényben fentiek szerint a magyar hadseregnek „közjogi önállósága“ adva van s csak mind közjogilag önálló magyar hadsereg a közös biztonság fentartása céljából használható fel, mint az egész hadseregnek egy — bár közjogilag önálló, de mégis kiegészítő — része: ennél fogva semmiképpen sem értelmezhető a „magyar hadsereg“ irányában a „magyar király“ alkotmányos „felség joga“ korlátlan és abszolút és az osztrák császár által magával hozott jognak.

(Folyt. köv.)

A politikai helyzetről.

* Komoly válságon mentünk keresztül a közelmúltban és nem lehet kétségünk benne, hogy még komolyabb időkre kell készülnünk, amelyek próbára teszik majd minden erőnket, erkölcsi tökéletnek egész készletét. Ha valamely heves küzdelemről volna szó, nem aggódnánk. De a mihez mindennapi, meg-megújuló és kitartó munka kell, egyetértéssel, önzetlenséggel párosulva — megvan-e, meglesz-e az is? Ez a nagy kérdés. Történelmünk szerint — rossz előjelek voltak és jelenlegi állapotaink sem mutatnak valamely rózsás reménységet. Nincs nép, mely annyira hirdeti a hazaszeretetet szavakban; ezen a téren talán első helyen állunk. De hol bizonyítjuk tetteinkben, hogy lelkünk, gondolkodásunk, életünk egy része is a hazáé? Mikor hazánk egét borus, sötét fellegek borították el; midőn az időnkint le-lecsapó villámok majdnem lángba borították a kinos töprengésektől dult kebleket, egy eleinte kicsiny, később pedig látszólag annál nagyobb és hatalmasabb virág fakadt nemzetünk közéletében: ez a virág a tulipán volt! Szent volt a hitünk, hogy ezzel a virággal, egyesült

nemzetünk ellenállásával, képesek leszünk lerázni nyakunkról ipari és kereskedelmi cikkeink hóhárát: Ausztriát, mely napról-napra szorosabbra huzza nyakunkon a megfojtásunkra jól előkészített zsineget. S mégis mit tapasztalunk? Hiteles áruforgalmi statisztikából azt olvassuk, hogy az alatt a fél év alatt, míg a tulipán — látszólag — virágzott: hetvenhárom millió értékkel több áru érkezett Magyarországra Ausztriából, mint azelőtt. Rettenetes, megdöbbentő szám ez! Rettenetes, mert hiszen szent fogadalmakban hiány nem volt. Alig láttunk embert — férfit, nőt, gyermeket, aki tulipánt nem tűzött volna keblére... Nagy őszinteséggel, nyíltsággal, a kegyetlenségig menő diagnózissal tartozunk magunknak. Frázisokkal, ámitással egy nemzetet sem lehet föntartani. Hogy ezer éve itt vagyunk ezen a földön, nagy dolog, de nem lehet tudni azt: mennyit köszönünk ebből a szerencsének, mennyit mások tehetetlenségének. Az bizonyos, hogy annyi erőnk volt, a mennyi éppen kellett. Eddig az ösztön vezetett bennünket jóra, mint a tehetséges ifjut; most férfivá serdültünk és az ösztönt meg kell erősítenünk tudatos belátással és megfontolással. Nem elegendők a küzdelem eddigi jelszavai s főleg a jelszavak szokásos értelmezése. Nem elég azt mondani: magyarok legyünk lelkünk utolsó izéig; magyaroknak kell lennünk nemcsak nyelvben, érzésben, hanem erkölcsben és életmódunk minden nyilvánulásában is. Ha ki-tartóak nem leszünk nemzeti elhatározásaink végrehajtásában, el-lenségeink uralma véget nem ér és Magyarország függetlensége, önállósága soha be nem következik.

* A magyar tanítószáz napokon át gyűlésezett Budapesten. Együtt voltak az állami tanítók, katolikusok, reformátusok és a képviselői alapon álló Országos Bizottság. Négy évtizedes multja van a tanítók törvényének, melyet azóta nem változtattak; noha a tanítószáz munkaköre, társadalmi és közéleti szerepe összehasonlíthatatlanul megváltozott. — Nagy nemzeti missziót tölt be ma már a tanítószáz. Lépten-nyomon hivatkozunk rájuk és napról-napra új munkakört jelölünk ki számukra és a lelkes, lelkiismeretes tanítószáz várokozásunknak mindig becsülettel megfelelt. Az erkölcsi erő sarkalja, hogy falusi társas életünket mozgásba hozza és a népnevelés nagy művét az iskolán kívül végzett közhasznú tevékenységével bekoronázza. Nem tekintik azt, hogy állami vagy felekezeti iskolához tartoznak-e, hanem egyenlő ügybuzgósággal felka-

rolják a haza, a nemzet legégetőbb kérdéseit és egyenlő szeretettel pláncolják át népünk szívébe a jóra való törekvést. Illő, hogy a nemzet is végre-valahára keblére ölelje legmértőbb fiait, kiknek működése oly nagyfontosságú. Egyenlő méltánylásban kell részesíteni a tanítókat és meghallgatva kívánságukat, orvosolni bajaikat, a nemzet érdekében. A tanító és jegyző között elválasztó falak ne legyenek, mert ha közsegeink szentháromsága egyenlő, testvéris szeretettel fölkarolja népünk ügyeit, akkor nem lesz nyomor és szenvedés, nem lesz kívándorlás; megszűnnek a nemzetközi izgatás adatai széles e hazában és békés, megelégedett élet tölti el a lelkeket. Minden politikai tényezőnek talpra kell tehát állani, hogy a magyar tanító ügye haladéktalanul törvényhozásilag rendeztesse. Ne kényszerítsünk egy tevékeny testületet rideg elzárkózottsággal bürokratizmusra. Ha a magyar tanító is bevonul az ő bűrójába; ha az iskolán kívül semmivel és senkivel nem törődik, éppen úgy, mint a legtöbb tisztviselő teszi azt, akkor Magyarország társadalmi és közéleti tevékenységének érverése megszűnik; akkor a községek élete kihál és még sokkal több ember vesz vándorbotot kezébe, mint eddig, mert a népnek becsületes, kitartó vezetőkre van szüksége. A közvetlen vezetők egyike pedig a magyar tanító...

Székelyföldi len- és kendertermelés.

Jó 15 esztendeje annak, hogy a székelyföldi len- és kendertermelés megcsappant, dacára annak, hogy a székely vármegyék kiválóan alkalmasak len és kendertermelésre. Szakemberek véleménye szerint a belgiumival vetekedik — ha fölül nem mulja — az itt termelt len és kender.

A termelés megcsappanásának két főoka van.

Eltűntették a len- és kenderáztatást minden folyóvízből, jóllehet a Székelyföldön alig van más áztató. Ez az egyik.

Az osztrákok ellesték a nagy vidéken fogyasztott székely szőttemények előállítás módját, mintáját, utánozták, piacra dobták és jóval olcsóbb árakat szabván, leszorították a háziipari készítményeket. Ez a másik.

A székely nép aztán így okoskodott: Nem termelek sem lent, sem kender, mert nincs hol kiáztassam. De ha volna is, bolondság véle foglalkozni, amikor boltból szebb és olcsóbb olynemű árukat kapok, minőket ezelőtt nagy munkával és fáradsággal előállítottunk — a háznál.

Elfelelte a jó atyafi, hogy a szebb és olcsóbb osztrák áru egyuttal rosszabb is annál, amit székely asszonyaink mezei munkától szabad idejükben, legnagyobbreszt télen előállítottak s hogy akkor, amikor ily szőtteményekből került ki ruhája és egyéb házi szükséglete, jóformán csak munkáját, tudását kellett feláldozni érte, míg most a ládafiát kell kinyitnia a rávalóért.

Igy aztán, ha itt-ott még szőttek is a székely hazakban, anyagot hozzá a boltból vettek fehér, piros, kek, barna stb. színű „fejtő” alakjában, ami nem egyéb osztrák gyárakban font és serített gyapot-fonalnál.

Irányadó körök, sőt a székelység józanabb elemei ebben is, a pusztulás jeleit látták, de figyelmeztetésük mind e mai napig sem használt, amikor már a régi jó szokásokhoz való visszatérést végszükség követeli.

A bajon egyfelől a len- és kendertermelés felújítása és általánossá tételével, másfelől a régi, értékes textil háziipar felelevenítése és terjesztésével akarnak segíteni.

Kiindulási alap az a tény, hogy a Székelyföld a len- és kendertermelésre, a székely nép pedig a szövés-fonásra kiválóan alkalmasak.

Az ügyet a földmívelésügyi miniszterium székelyföldi kirendeltsége vette kezébe. Len- és kendermagot osztott ki az ügynök megnyert székely kiscsászák közt s általuk, valamint szakközvegyek által igyekezett az akcióba minél több termelőt bevonni. Sőt tovább is ment. A Székelykeresztúron működő lenkészítő gyártól távolabb lakó csikmegyei termelőknek szállítási prémiumot adott, biztosítván őket, hogy bármily mennyiséget termeljenek is, a nevezett gyár tisztességes árban mind beváltja.

Ám a dolog azéri sok helyt nehezen, sok helyt sehogysem ment.

Hát ez nem is a legjobb módja a termelés fokozásának, főleg értékesítésének.

Mert igaz, hogy a kereszturi gyár

beváltotta és beváltja a kórót, de ezzel aztán utját is vágja a termelő további szerepének, holott a székely kiscsászák törpe birtokuk ellátása mellett nem ritkán egynegyed egyharmad év idejük marad szabadon, tehát tudásuknak, szorgalmuknak és munkaerejüknek igen jelentékeny részét értékesíthetnék a len és kender háziipari feldolgozásánál.

Ezért a székely ipari érdekek támogatásában munkás marosvásárhelyi kereskedelmi és iparkamara más irányt kíván adni a len- és kendertermelésnek azáltal, hogy a feldolgozás körülményeiben is lekötöni készűl a szabad munkaerőt.

Terve az, hogy nemcsak a termelést, de az áztatást is meg kell könnyíteni. Megkeresést intézett hát az érdekelt irányító tényezőkhöz és sürgeti, hogy a Toplica marostordamegyei nagyközség határában lévő hőforrásokat, melyek a báró Bánffy Dezső tulajdonai, foglalják le és alkítsák át áztatónak; teremtsenek ezáltal itt a székelyföldi len és kender áztatására s kikészítésére, törő és tiloló gépekkel ellátott központot, honnan minden termelő kapja vissza immár fonásra is alkalmas nyersanyagát háziipari feldolgozásra.

A terv célszerűsége és kivihetősége mellett szól a felhozottakon kívül még az a körülmény, hogy a toplicai hőforrásokban a len és kender 48 óra alatt teljesen kiázik és gyönyörű fényt kap; rostjai lágyabbak s tartósabbak lesznek, mint a folyóvízben áztatottakéi.

Továbbá itt épül a székely körvasút befejező része, mi elősegíti ezen hely megközelítését a Székelyföld nagyobb részéről.

Figyelmet érdemel még az is, hogy keletre, mihez a Székelyföld szomszédközben fekszik, textilipari készítményeink jövőben remélhetőleg nagyobb kvantumban lesznek szállíthatók és elhelyezhetők.

Ez az a dolog annál könnyebben mehetne, mert már van két jelentékeny textilipari feldolgozó telep a Székelyföldnek: Sepsiszentgyörgyön és Székelyudvarhelyen. Előbbi a Klinger-féle székely szövőgyár háziipari vállalat, utóbbi Rápolti, Kun és Tóth társaság vállalata, melyek házi szövőszékekkel és munkával való ellátásával foglalkoznak, készítményeiket beváltják és értékesítik. Nagy különbség! készítményeiket s nem csupán nyersterményeiket. Ezt tovább lehet és kell fejleszteni, még pedig a hazai fonal felhasználásával. Hogy a tervet fonó és festőgyár felállítását követné, az bizonyos. De ez minden drágasága dacára sem akaszthatja meg, amikor olyan nagy közgazdasági érdekek.

De ezek mellett hatalmas lendület adhatna a székely len- és kendertermelés fokozása a Székelyföld jelentékeny költőgyártó iparának is, amely iparág utóbb éppen a termelés csökkenése miatt veszített szálalóképességéből.

Láthatólag annyira összevágna a székelyföldi mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi érdekek e tárgynál, hogy annak támogatásától elzárkózni nem lehet, de nem is szabad. Kíváncsús hat, hogy az érdekelt hatóságok és közönség egyöntetűen, sürgősen tegye meg a szükséges lépéseket.

Darányi Ignác földmívelésügyi miniszter már évek óta támogatja a székelység gazdasági érdekeit; Kossuth Ferenc kereskedelmi miniszter csak az imént jelentette ki, hogy „a nagytörténelmi multu és a jelen szempontjából is nagy szerepre hivatott székelység elmaradt gazdasági viszonyainak javítása kiváló gondoskodásnak tárgyát képezi.” Felhívjuk mindkettőnek figyelmét erre.

Máthé József.

iparpártolási kongresszus Szegeden.

Szegeden folyó hó 25-én és 26-án nagyszabású iparpártoló kongresszust tartottak, amelyen a kormány is több megbízottal képviseltette magát. Szterényi József és Mezőssy Béla államtitkárokat több miniszteri tanácsos kísérte a gyűlésre, hol a kereskedelmi és iparkamarák, számos ipartestület valamint gazdasági egyesület is képviselve voltak. Bánffy Dezső báró szintén ott volt és az összes tanácskozásokon résztvett. A nagygyűlés védői: Almásy Dénesné grófné és Gerliczy Ferencné báróné szombaton megérkeztek s akkor kezdődött az ünnepség. Délelőtt a kiállítás, az árucarnokot, a nagyobb ipartelepeket és a város nevezetességeit tekintették meg. Délután a csoportok gyűléseztek. Vasárnap délelőtt diszülés volt. A Klauzál-szoborra a kereskedelmi és földmívelésügyi kormány, Szeged város, a magyar orvosok és természetvizsgálók, a függetlenségi és 48-as párt, valamint Kossuth miniszter nevében koszorú helyeztek.

A honi iparpártolás programjára vonatkozólag Gelléri Mór, az Országos Iparegyesület titkára a követ-

A „SZÉKELY-UDVARHELY” TÁRCÁJA.

A székelyek reáltörténete 1562—1691-ig.

Irta: Connert János, ford. Balásy Dénes.

(58. folytatás.)

Ezzel a javaslatával Beldi a meglevő intézmény sebhető pontját érintette vala. Mert hiszen a felkelési parancsok fogantatása a széki tiszték által, egész rakás kedvezést és jogtalanságot tett lehetővé, családságot, mely ellen az önkormányzat nem nyújthatott semmi védelmet, mivelhogy a tekintélyes és gazdagabb-nemzetségek befolyása a székekben rendkívüli volt. Bocskay azt mondja 1605-ben, hogy mind a két füle teli van a kapitányok ellen való panaszzsal; sokan közülök üzérkednek a hadkötelezettség alól való szabaditással jó pénzért. Vizsgálatot rendel és fenyegetődzik, hogy ha valamelyik tisztet hibásnak találja, nem köszöni meg, úgy elbánik vele.⁴⁷ Panaszokdiki azután az utóbbi hadjáratra küldött sereg miatt is; csupa elcsapott szolgálóból állott, kik a szolgálatra teljesen képtelennek bizonyultak. A kapitányok — figyelmezteti őket — ne csak a szegényeket és rongyosokat kényszerítsék szolgálatra, mint a mult eszt-

tendőben, hanem főleg az alkalmasokat és kiválogatottakat.⁴⁸ Egyébként magok a fejedelmek sem mindig egyformán szabták ki a hadi szolgálattal az összes székekre; így Báthori Zsigmond fölkelő serege Moldva ellen 1592-ben 800 emberből állott és azok: a primorok, a lófők, a darabontok, mind-mind Háromszékről és Csik-Gyergyóból kerültek ki.⁴⁹

A hadkötelezettség nem volt határozott korévhöz kötve. A míg egy széki tiszt valakit alkalmasként a listába beirt, addig annak meg kellett a kötelezettséget tenni. E kötelezettség alól csak súlyos betegség mentette föl, mely miatt aztán a szolgálatra képtelenné vált; viszont ha valaki szolgálásban állott és nem pusztán látszatból szegődött el szolgának, akkor igénye lehetett a hadkötelezettség alóli fölmentésre magánszolgálati idejének tartamáig.⁵⁰ Ellenben azok, akik birtokalapon fegyveresek állítására voltak kötelezve, valamint a vármegyén is, még oly esetben is, mikor személyi vagy fejedelmi szolgálatban állottak, kötelezettségeiknek eleget kellett tenniök. Ez a kiváltságból folyó kötelezettség főleg a primoroknak szólt, mert hát a lófők és darabontok a hazának

ugy is csak személyes szolgálattal tartoztak. Egy 1672-iki tanúkihallgatásból értékes következtetéseket vonhatunk a hadi szolgálat családi formáját és teljesítését illetőleg. Valamely lófőnek vagy darabontnak osztatlan háztartásban élő családja, bármely hadjáratra csak egyetlen férfit küldött és állított ki. Ez volt a szabály. A míg ez hadban járt, azalatt a többi fegyverviselő családtagok szolgálatra kötelezhetők nem valának. Ha a vitéz fogságba esett, ennek tartama alatt a többiek a tetleges szolgálattól szintén mentesek voltak. A családfő helyettesíthette magát valamelyik fiával vagy felnőtt fia nélkül, egy zsoldossal is. Ha pedig betegeskedett, esetleg magát a szolgálatra gyengének érezte vagy általában nem birt szolgálni — akkor is helyettesíthette magát.

Kászonszék 1645-iki listája szerint gyakori jelenség volt a fiu vagy az öcs által való helyettesítés.⁵¹ Mikor egy családfő egyéni törődöttség, bénaság, egykarúság vagy hűdés miatt képtelen lón szolgálni, maga helyett mást állított, a mennyiben a családban akadt egy olyan. A zsoldossal való helyettesítést különben nem örömet látták, mert ilyesmire rendesen a nem megbízható elemek

vállalkoztak. E szempontból érthetőnek találjuk, mikor Apaffy Mihály réthi Székely Mózesnek, tekintve hű szolgálatait és lábfájását, megengedi, nem veszi rossz néven, hogy maga helyett minden hadi vállalatkor egy-egy zsoldost állít.⁵²

A fejedelmek időnként erélyesen dolgoztak az ellen, nehogy valamiképp a székelyek, a mire nyíltan törekedtek, kihúzzák magukat a szolgálat alól és lehetőleg meggátolták azt, hogy jobbágyság legyenek a szabadok. Hasonlóképpen az országgyűlés is ellene volt a székelyek közt, mutatkozó ama szántszádeknek, hogy zsoldosoknak fogadtassák magukat, mert ezzel csak az országgot károsították, amennyiben a zsoldos azt a kötelezettséget, a mely mint szabad székelyt terhelte, ilyenképpen szépen kijátszotta. Így pl. a többi közt 1611-ben szigorúan megtiltották a székelyeknek, hogy szabad hajdúk közé fölvetessék magukat, s rájuk parancsoltak, hogy kizárólag a székely zászlók alatt szolgáljanak.⁵³ 1579-ben azokat a székely lófőket, akik szolgáltnak szegődtek be, országgyűlésileg kötelezték, hogy magok helyett hadb-

(Folyt. köv.)

kező nagyfontosságú indítványokat tette, a melyeket a kongresszus egyhangulag elfogadott:

1. Törvényben ki kell mondani, hogy az összes állami hatóságok és intézetek szükségleteiket csak a honi ipar útján fedezzék;

2. A községi, városi és megyei hatóságokat ugyancsak törvény útján kell kötelezni összes ipari szükségleteinknek itthon való fedezésére, mívegből;

3. A közszállítási törvény — a hazai ipar igényeinek legmesszebb menő védelmére — a szaktestületek által már megállapított alapelvek szerint — minél előbb létesítendő.

4. A honvédség és a csendőrség összes szükségletei és az összes hazai egyenruhás közegek (vasutasok, postások, erdészek, bányászok, rendőrség stb., stb.) ruházati és egyéb szükséglete kizárólag és teljesen a honi ipar által fedezendő;

5. A közös hadsereg és tengerészlet szükséglete pedig szigorúan a kvóta teljes aránya szerint a hazai iparnak jusszon.

6. A házalás és vándoripar rendezését is sürgősen kell keresztülvinni.

7. Rendezni kell a védjegy-törvényt, szabályozni a tisztességtelen versenyt.

8. A lehető legnagyobb állami kedvezmények törvényes biztosítása, továbbá más állami garanciák (u. m. direkt és indirekt szubvenció, közszállítások, refakciák, szállítási tarifák, közszállítások, biztosítása, stb. stb. által oda kell hatni, hogy a nálunk még hiányzó iparágak megkezdődjenek, főleg pedig hogy a mezőgazdasági nyersanyagok földolgozására az ország különböző részeire való figyelemmel, kellő munka- és tárgybeosztás szerint és a netalán tulprodukciónak preventív elkerülésével, lehetőleg maga a birtokos osztály létesítsen jól fundált ipartepeket.

9. A vidék minden alkalmas központján kell iparpártolási szervezetet létesíteni.

A legelső eszköz e szervezetek kezében lehetőleg teljes beszerzési forrásaink összeállítása volna.

Egyik további természetes feladata az említett helyi szervezeteknek a kereskedelem érdekebevonása a honi iparcikkek terjesztése érdekében.

10. A hazafias kereskedelem támogatására igénybe kellene venni a helyi sajtót.

Megegyezést kellene kötni a helyi lapokkal arra nézve, hogy ezek rendszerint, erre a célra nyitandó állandó rovatban nyilvántartsák és folyvást propagálják, hogy pl. honi képfestő kelme, magyar cukor stb. kapható X-nél, magyar vasalók, kályhák stb. stb. Y-nál. — A cikkeket e hirdetésekben lehetőleg detailírozni kell és föltűnően beosztani, az illető kereskedő cégeket azonban minden reklám nélkül, de tipografice kellőképpen kiemelve felsorolni.

11. Ki kellene dolgozni egy egy iparpártolási kis kátét.

12. Az iskolák és ezekben az ifjúság óriási támaszai lehetnek az iparpártolásnak.

13. A legtöbb szolgálatot azonban az ügynek a hölgyek tehetik. — A lakásberendezés, a konyha, a pohár-

szék beosztása stb., stb. ezer alkalmat nyújt a honi ipar propagálására, a mindennapi fogyasztás, a ruházódás pedig kétszer annyit. Hasznos és praktikus útmutatásokkal kell szolgálni, rendezzenek honi bálákat, követeljenek honi háztartási és berendezési cikkeket, honi italokat és ételeket s óriási eredményeket érhetünk el. Propagáljuk a helyi iparos támogatását. Jó cipőt, ruhát itthon is kaphatunk, első sorban támogassuk tehát a mi iparosainkat és bélyegezzük meg azokat, a kik különös ok nélkül külföldre viszik itthon keservesen szerzett, drága pénzünket.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Közös miniszteri tanácskozás.

Bécsből jelentik: Legújabb értesülés szerint a király programja némi változást szenvedett. Ő felsége e hó 30-án Teschenbe utazik a hadgyakorlatokra, honnan szeptember 5-én tér vissza Bécsbe. Itt 6-ika és 10-ike között fontos tanácskozások lesznek, melyeken a király fog elnökölni. A közös miniszteri tanácskozások tárgya az 1907-ik évi költségvetés végleges megállapítása lesz.

— **Miniszterek hazaérkezése.** Darányi Ignác földmívelésügyi miniszter szombaton, szeptember hó 1-én érkezik vissza a fővárosba. Polónyi Géza igazságügyminiszter már visszaérkezett a fővárosba és átvette hivatalának vezetését az őt helyettesítő Imling Konrád államtitkártól. Polónyi Géza az első általános kihallgatást szept. hó 6-án tartja. — Felhivatalosan jelentik, hogy Werkerle Sándor miniszterelnök a hét vége felé visszaérkezik a fővárosba. A hét folyamán a miniszterelnök valószínűleg meglátogatja Kossuth Ferenc kereskedelmi minisztert Herkulesfürdőn.

— **Eljegyzés.** Csebi Pórány Kornél, előbb székelyudvarhelyi, most debreceni m. kir. főreáliskolai tanár, a „Székely-Udvarhely” első szerkesztőségének főmunkatársa és nagykereskenyi földbirtokos örömmel tudatja néhai nejétől almási Bakó Ilonától származó Stefike leányának leszni Leszczynski Kornél, a debreceni róm. kath. főgimn. tanárával és festőművésszel történt eljegyzését.

— **A küsmődi lelkész bucsuja.** F. hó 26-án vett bucsut Márton Árpád küsmődi lelkész híveitől, hogy szeptember 2-án elfoglalja új állomás helyét az idegenben Bukarestben. Szívhez szóló beszédben bucsuzott a katedrálról híveitől és barátaitól s a templomból kijövet ifj. Máthé László bucsuztatta el hívei nevében. A papi laknál 70 terítékű bucsuebéd volt, a hol a szebbnél-szebb felköszöntőkben nem volt hiány. — Sajnáljuk távozását körünkől, de viszont örvendünk azon, hogy egy megbízható, talpig magyar embert kapnak lelki vezérüknek a bukaresti reformátusok. De örvendünk azért is, hogy tér fog nyílani a már elismert tehetségének tovább művelésére. Kísérje az idegenbe híveinek és barátainak igaz szeretete s tartsa meg híveit ott is jó keresztényeknek és magyaroknak, tanítsa meg szeretni ezt a hazát a távolból is, hisz oly sok az ellenség s oly kevés a jó barát.

— **A honvédelmi miniszter körrendeletet** bocsátott ki valamennyi magyarországi megyei és városi törvényhatóságokhoz, melylyel a vegyes felülvizsgáló bizottságoknak a folyó évre való szervezése tárgyában mult évi körrendeletétől eltérőleg azonnal elrendeli, hogy azok folyó évi szeptember 27-én, október havában pedig az október 16-iki működés mellőzése mellett október 29-én s illetőleg a szükséghez képest az ezen napokat követő napokon üljenek össze.

— **Az ev. ref. kollegiumban** a beiratások szeptember 1-ő, 3-ik és 4-ik napjain délelőtt 9—12-ig és délután 2—3-ig eszközölhetők. Kiváratos a torlódások kiküldése tekintetéből, hogy szept. elsején a helybeliek iratkozzanak be. A javító vizsgálatok szept. 2-ikán reggel 8 óráig kezdődőleg tartatnak meg. A konviktusban az étkezés szeptember 5-ikén délből kezdődik, addig élelmezést senki se kaphat. Az év ünnepélyes megnyitása szept. 5-ikén délelőtt 10 órakor lesz az intézet nagytermében, a mely alkalommal Biró Sándor rendes tanár székfoglalóját megfogja tartani.

— **Szállítási kedvezmény a tordai kiállításra.** A folyó évi október hó 1—6-án megtartandó tordai iparkiállításra Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszter engedélye alapján, az államvasutak igazgatósága október hó végeig terjedő érvénnyel a díjszabás I. rész B) szakaszának C—IX. fejezetében megállapított díjkedvezményt engedélyezte az összes erdélyrészi vasutak vonalaira.

— **Beiratás.** A szent ferencrendiek vezetése alatt álló róm. kath. elemi fiúiskolába a beiratások szept. 1-én (szombaton) kezdődnek a zárda földszinti irodájában. A szükséges tankönyvek a helybeli könyvkereskedésekben beszerezhetők. A szegény róm. kath. tanulók ingyen könyveket a szerzetesektől kapnak.

— **Székely háziipari kiállítás és vásár.** Szenkovits János utóda helybeli női és férfi divatárú kereskedése a tervbe vett székely háziipari kiállítást és vásárt közelebről megnyitja. Már eddig is többféle készítmény érkezett be és még folyton jönnek a hasznosabbnál hasznosabb tárgyak. Ismételten felhívjuk a t. papok és tanítók, valamint a községek előjáróságainak szives figyelmét s kérjük, hogy a falusi népteli foglalkozásának megteremtését célzó kiállítást és vásárt ajánlják községük lakosságának felkarolásába. Bármely háziipari készítményt díjmentesen elfogad és megfelelő árban értékesít a tényleg üdvös munkára vállalkozott cég.

— **Köszönetnyilvánítás.** Dr. Solyomossy Lajos főreáliskolai igazgató urnak, a vármegyei muzeum részére ajándékozott, kövőlöből készült pi-páért, a választmány nevében köszönetet nyilvánítok. Molnár Károly muz. igazgató.

— **Irkák és füzetek gyártása Székelyudvarhelyt.** A mai határtalan drágaság idejében nagyon fontos dolog, hogy a gyermeküket taníttató szülők zsebéből a fölösleges kiadástól megoltalmazzuk és minden téren a helyi ipart támogassuk. Ezt a nem kis feladatot sikerrel oldotta meg a „Székely-Udvarhely” kiadóhivatalának könyvnyomtató- és könyvkötő-intézete (Betegh Pál és Társa könyv-, papir-, zenemű-, író- és rajzszerkeskedése)

Székelyudvarhelyt, Kossuth Lajos utca 31. sz. alatt. Mult évben a létesítendő „Udvarhelyvármegyei Tanítók Otthona” javára egy minden versenyt felülmúló elemi iskolai irkaszorozatot adott ki a cég, amelynek összes mintáit már most állandóan, kellő mennyiségben raktáron tartja. A jelenlegi iskolai évre pedig a helybeli összes középiskolákban előnyösen használható füzeteket, ugyancsak a tavalyi mintáknak megfelelő vonalozással — 4 filléres irkákat is készített. Az összes irkák és füzetek papirosa a péterfalvi papirgyárból való, tehát hazai gyártmány. Helyben, itthon alakultak át irkákká és füzetekké a papiros garmadák. Illő, hogy székely fiuk itthon készült irkába írjanak. Másfelől pedig az árak ellen sem lehet senkinek kifogása, mert pl. az olyan füzetet, melyért eddig 12 fillért fizettek, most — az itthon gyártott finom, famentes papírból készült hasonló nagyságu és lapoldal mennyiségű füzetért csak 8 fillér jár. Ezen füzeteket nemcsak olcsóságuk, de jó minőségük és izléseles kiállításuk miatt is más városbeli középiskolák szintén be fogják venni. Pártoljuk tehát a helyi ipart!

— **A helybeli Tisztviselői-kör** ma (csütörtökön) d. u. 6 órakor választmányi ülést tart Kossuth-utca 1. sz. alatt levő emeleti helyiségében.

— **A mezőrendőrségi törvény revíziója.** Darányi földmívelésügyi miniszter körrendeletet intézett valamennyi törvényhatóságokhoz, amelyben utal arra, hogy a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894: XII. törvények végrehajtásánál észlelt tapasztalatok szükségessé teszik ezen törvény módosítását, miért is ennek fogantatását programjába felvette s az ennek eszközésére szükséges előmunkálatokat megindította. Mivel pedig a törvény revizionális munkálatainál azokat a tapasztalatokat, melyeket a törvényhatóságok a törvénynek végrehajtása és a gyakorlati életben nyilvánuló hatása tekintetében észleltek, figyelembe kívánja venni, felhívja a törvényhatóságokat, hogy az alispán és főszolgabíró véleményeük kikérése alapján a törvény hiányaira vonatkozólag szerzett eddigi tapasztalatairól s általában minden a törvény revíziójánál figyelembe veendő mozzanatról részletes és kellően megokolt jelentést, illetve javaslatot hat hó alatt terjesszenek elő.

— **Tánciskola városunkban.** Simkovits József okl. táncitanító szeptember hó elején városunkba érkezik és szokásos tánciskolai tanfolyamát megnyitja.

— **Színésziskolai beiratás.** A Pálffy Nina igazgatása alatt álló Solymosi-fele színésziskolában a beiratások aug. 1-én kezdődtek. Felvételre jelentkező az operai, drámai és operett-tanfolyamra d. e. 11-től d. u. 3-ig lehet az intézet helyiségében Luther u. 1 a) II. em. Az intézet tanárai: Pálffy Nina, Pethes Imre, Vajda László, Neményi Ilona és Deli Lajosné, Solymosi Elek és Deák Peter.

— **Major József** okl. táncmester folyó évi szeptember hó 5-én városunkban egy tánc-cyklust fog megnyitani. A mester jelenleg Nagy-Iklódon időzik.

SZERKESZTŐI IZENETEK.

A. J. Csikrákos. Szives kívánságához képest lapunkat megküldtük. Az előfizetési feltételek a címlapon olvashatók.

Cs. P. E. Debrecen. Megkaptuk, köszöljük. Az örömapasághoz gratulálunk!

Kiadja: Betegh Pál és Társa újságkiadó intézete.

NYILT-TÉR.***Nyilvános köszönet.**

Megrongált egészségem folytán „Központi Szállodát” f. é. szeptember hó 1-től kezdődőleg Tunyogi Csapó Ferenc urnak adtam bérbe.

25 év telt el, hogy Székelyudvarhely és vidéke t. közönségét szolgálom; 25 év nem vonulhat úgy el, hogy a legridegebb ember szívében is nyomokat ne hagyjon s fájó érzelmek ne fogják el, midőn megsokkolt tisztas és kedves légkörét odahagyni kénytelen.

Most az egyszer nem tagadom igaz lelkemből sajnálom itt hagyni t. vendégeimet, a nyájas és vidám közönséget; mielőtt azonban a küszöböt átlépni engedjek meg, hogy nyilvánosan bucsuzzam el s mondjak hálás köszönetet mindazon t. vendégeimnek, kik szívesek voltak becses látogatásukkal megtisztelni. Ezuttal arra kérem, tartsák meg utódomat is szíves jó indulatukban s tiszteljék meg továbbra is szállodámat nagybecsű megjelenésükkel.

Székelyudvarhely, 1906 aug. 29
mely tisztelettel a tavozó
Walter Vilmos.

Nyilvános kérelem.

Tisztelettel alólírott a „Központi Szállodát” f. é. szeptember hó 1-től kezdődőleg bérbe vévén, azon illetékes kérelemmel fordulok Székelyudvarhely és vidéke t. közönségéhez, miszerint jó indulatu pártfogását tőlem se vonja s kegyeskedjen kávéházamat és éttermemet továbbra is nagybecsű látogatásával megtisztelni.

* E rovat alatt közöltekért nem vállal felelősséget a szerk.

Szigoruan azon leszek, hogy t. vendégeim a legmesszebb menő kényelemben, előzékenységgel és pontos kiszolgálásban részesüljenek, szolid árak mellett étlapszerűen friss italokat és kitűnő konyhát kapjanak.

E célból külön éttermet és játékszobát rendeztem be s ígérem, hogy pártfogás esetén nagyobb mérvű költségektől sem fogok visszariadni.

Kegyes pártfogást kér

Székelyudvarhely, 1906 aug. 29

alázatos tisztelettel
Tunyogi Csapó Ferenc.

Hevesi görög dinnye klgként 9 fillérért kapható: Szentpétery Gergely fűszerkereskedőnél Batthyány-tér 6.

Használt gyermekvaságyat megvételre keresek Cim e lap kiadóhivatalában.

Üzlet átvétel.

Alulírott tisztelettel tudatom a n. é. közönséggel, hogy Sterba Ödön jóhírű fűszerkereskedését vétel útján átvettem és azt ezentúl saját nevem alatt folytatom.

Midőn ezt a körülményt a közönség szíves tudomására hozom, kijelentem, hogy fő törekvésem lesz a legkényesebb igényeket is úgy a szolid, pontos és előzékeny kiszolgálással, mint kiváló minőségű és olcsó áruimmal kiérdemelni.

Kérem a n. é. közönség elődöm iránt tanusított szíves pártfogását részemre is fentartani és én ígérem, hogy azt minden tekintetben ki is fogom érdemelni.

Gyarmathy Ákos
fűszerkereskedő.

Zene és műének tanfolyam.

Alólírott a nagyérdemű közönség szíves tudomására kívánja adni, hogy Székelyudvarhelyt Árpád-utca 7 sz. alatt f. év szeptember hó 1-én

zene-iskoláját

újából megnyitja, hol zongora, hegedű, citera, cimbalom játékban, ugyszintén a műénekekben is, a legjobb tanítási módszer szerint alapos oktatást, úgy kezdők és haladók is nyerhetnek.

Minél tömegesebb megbízást kérve vagyok

teljes tisztelettel:
Baku Katalin,
okl. zene-tanítónő.

Eladó kocsik. Egy félvicses kocsit javítva, jótállás mellett és egy új, félolajos tengellyel, előnyös áron eladó Dávid Gergely kovácsmesternél Székelyudvarhelyt, Petőfi-utca 26. sz. alatt.

BOR!

Fernengel Gyula székelyudvarhelyi bornagykereskedőnél

a legjobb minőségben, nagy választékban és legelőnyösebb árak mellett nagyban és kicsinyben hapható.

Baross, Borszéki és Kászoni vizek!

Üzletáthelyezés!

Van szerencsém a nagyérdemű közönség szíves tudomására adni, hogy üzletemet áthelyeztem az alsó piactérre, az ujonnan épült

Frölichné-féle üzlethelyiségbe

hol egyszersmind nagyon szép raktárt rendeztem be mindennemű fűszerárakban, porcellán, üveg, gyermekjáték, diszmutárak, függő, fali és asztali lámpákban.

Amidőn kérem a nagyérdemű közönség szíves pártfogását, ígérem, hogy igyekezni fogok minden esetben igen tisztelt vevőimet a legjobban és legolcsóbban kiszolgálni.

Teljes tisztelettel

SZENTPÉTERY GERGELY.

Államilag ólomzárolt lucerna és lóhere magvak. Valamint baltacin-, répa- és fűmagvak. Valódi erfurti konyha-, kerti- és virágmagvak a legjobb minőségben a legolcsóbb árakon.

Mindig friss fűszerárak!

Képréma készítés!

Ablaküvegezés

Elvállal teljes iroda- és iskola-berendezéseket olcsó áron

SZÉKELY-UDVARHELY

tiszta 48-as függetlenségi lap, Udvarhelymegye legelterjedtebb közlönye. Megjelenik hetenkint 2 szer. Előfizetési ára félévre 5 K. Elterjedtségénél fogva hirdetésekre a legalkalmasabb.

Emke Adria Rákóczy Szt-István Szepesi len legjobb magyar gyártmányú diszlevélpapírok. Ezekon kívül közönséges és finom, színes és virágos levélpapírok és borítékok, levél-kártyák, gyász **Képes levelezőlapok** 20-féle helybeli felvétel. levélpapírosok stb. Nagy választék tájképes, virágos, genre, művész- és alkalmi kártyákból és üdvözlő jegyekből.

NYOMTATVÁNYRAKTÁR**KÖNYVNYOMTATÓ- ÉS KÖNYVKÖTŐ-INTÉZET****BETEGH PÁL ÉS TÁRSA****KÖNYV-, ZENEMŰ- ÉS PAPIRKERESKEDÉS**

Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31 (saját ház).

Ajánlják modern gépekkel szakszerűen berendezett

KÖNYVNYOMDÁJUKAT

mindenféle könyvnyomdai munkák, u. m.: művek, füzetek, táblázatok, hatósági és üzleti nyomtatványok, meghívók, eljegyzési és esküvői kártyák, névjegyek, falragaszok, körlevelek, gyászjelentések stb. pontos és jutányos áron való elkészítésére. Ajánlják továbbá

KÖNYVKÖTÉSZETÜKET

honnan izléses munkák a legrövidebb idő alatt olcsó áron kerülnek ki.

Acélírótollak, rondtollak, üveg-tollak, tollszárak, disztollszárak. **Írónok**, fekete, színes és másoló-írónok (crayonok), zsebírónok, csavaríróbetétek, íróvédők, íróhegyezők. **Kréták**, iskolai, kávéházi és fajelző kréták, színes kréták. **Tinták**, legjobb irodai és másoló tinták, színes, vegy- és ruhajelző-tinták, bélyegzőfesték, tus, mézga, folttisztító, bronz.

HEGEDŰ, hegedűvonó, hurok, hegedű-iskola, hegedű alkatrészek. Gramophon és fonográfok, lemezek és hengerek, tük. Hangoló-sípek és okarinák. Monogramok fehérnemű és levélpapírjelzésre. Kézi nyomda. — Különböző bélyegzők, pecsétnyomók, pecsétjegyek, pecsétviasz, festékpárnák, ostyák. Ajtóablak és névfeliratok öntött fémbl, erdészkalapácsok gyári árban.

A hazai és külföldi jeles írók művei, ifjúsági iratok és képeskönyvek folyton vannak készletben. Teljes „Magyar Könyvtár”. A székelyudvarhelyi **középiskolákban** és a városi és megyei **elemi népiskolákban** használatban levő **összes tankönyvek** raktára. Szótárak, térképek, naptárak, imakönyvek, albumok, emlékkönyvek, üzleti beíró könyvek, főkönyvek, pénztárkönyvek, naplók, jegyzőkönyvek, másolókönyvek, bevásárló könyvek, zsebkönyvek (notesek), pénztártömbök (Block), bárcá és szelvénykönyvek.

Körzők,

vonalzók, háromszögek, szög-mérő, rajzdeszkák, tolltokok, itatódeszkák, vízfesték minden színben. Ecsetek. Irodai és zsebtintatartók, disztintatartók, toll-állványok, szivacs-csésze, író-mappák. Legjobb dörzsmézőgák, gummiszalagok. — Rajzszögek, szőnyegszögek, képesok stb.

PAPIROSOK

vonalzott és sima levélpapírok, vonalzott és rovatos papírok, rajzpapírok, írógéppapírok, csomagoló és selyempapírok, másolópapírok, itató-papírok, szűrő-papírok, torta- és befőző-papírok, könyvkötő papírok és papírkülönlegességek. Kártyapapírok.

Lemezpapírok minden sulyban. Hangjegypapírok. Sorvezetők.

Írók, füzetek,

jegyzetkönyvek, hangjegyfüzetek, rajzfüzetek, vázlatkönyvek, rajzminták, szépírási és rondírási minták. Olcsó legyező-fal-diszek, klotetpapírok, szivarkahüvely, szivarka s névjegytárcák. Dohány- és szivartárcák bőrből és fémbl. Bőrtárcák, pénzes-erszények, iskolai és irománytáskák.

A Székelyföld legnagyobb kész nyomtatványraktára

Nyomatott Betegh Pál és Társa könyvnyomtató intézetében Székelyudvarhelyt, 1906.